

Hoe kan je abortus voorkomen?

Elk jaar berokkent abortus aanzienlijke economische schade door het verlies van het kalf, een verlenging van de tussenkalftijd, een daling van de melkproductie en de eventuele behandelingskosten van het moederdier. In dit artikel hebben we het over de belangrijkste oorzaken van verwerpen. – PHILIPPE BOSSAERT, UGENT –

• rundvee •

Het gemiddelde verlies per abortus wordt geschat op 600 euro. De diagnose van abortus is moeilijk te stellen en vergt vaak geavanceerde labotechnieken. Belangrijk om weten is dat de overheid sinds kort een volledige terugbetaling voorziet van de onkosten voor het bezoek door de dierenarts, de staalnames en de labo-onderzoeken.

Normale situatie of bedrijfsprobleem?

Het is bij verwerpingen van kapitaal belang om een onderscheid te maken tussen een normale bedrijfssituatie en een bedrijfsprobleem. Na de bevruchting gaat namelijk steeds een aanzienlijk deel (de schattingen variëren tussen 8 en 25%) van de gevormde vruchtjes verloren door genetische afwijkingen of problemen bij de innesteling. De meeste van deze 'onvermijdelijke' verliezen vinden kort na de bevruchting (vóór het moment van drachtdiagnose) plaats en worden niet opgemerkt of ten onrechte beschouwd als een niet-geslaagde inseminatie met (on-)regelmatig opbreken. Het percentage verwerpingen na de drachtcontrole ligt een stuk lager. Maar ook dan moet je een verlies van 3 tot 5% als normaal beschouwen. Wanneer het gemiddelde percentage verwerpingen boven 5% ligt, of als enkele koeien kort na elkaar verwerpen, kan er sprake zijn van een bedrijfsprobleem. Het is evident dat het onderkennen van een bedrijfsprobleem enkel mogelijk is mits een degelijke registratie van de dek- of inseminatiedata, de tochtigheidsgegevens en de resultaten van de drachtcontrole.

Abortus ontstaat door een aantasting van de foetus zelf of van zijn bloedtoevoer via de placenta. Er zijn talloze oorzaken van abortus gekend. Die kan je indelen in infectieuze en niet-infectieuze oorzaken. We bespreken kort de vaakst voorkomende oorzaken.

Infectieuze oorzaken

Bacteriële infecties Volgens een recente studie van DGZ (met financiële steun van Veepeiler) zijn bacteriële infecties een zeer belangrijke oorzaak van abortus. Ten eerste kunnen specifieke infecties, met tal

van omgevingskiemen, tot de dood van de foetus leiden. Daarnaast zijn er nog een aantal zeer typische bacteriële infecties die berucht zijn als abortusverwekker. Deze aandoeningen nemen echter stilaan in belang af. Een gekend voorbeeld is listeriose, een infectie die een herkauwer kan oplopen door het eten van slecht bewaarde kuilvoerders. Listeriose kan – naast zenuw-symptomen en mastitis – ook aanleiding geven tot verwerpingen.

Leptospirose is een andere klassieker, meestal veroorzaakt door contact met water dat bevuild is door urine van ongedierte of besmette koppelgenoten. Net als listeriose heeft leptospirose nog een brede waaier aan andere symptomen (aantasting van onder meer lever, nieren en uier).

Brucellose is een zeer besmettelijke bacteriële aandoening die naast verwerping ook ernstige ziekte bij het moederdier kan veroorzaken. Hoewel België sinds 2003 officieel vrij is van brucellose, moet je bij een verwerping steeds waakzaam zijn. Het is voor de internationale handelsbetrekkingen namelijk van groot belang een nationale brucellosevrije status te kunnen garanderen.

Eëncelligen *Neospora caninum* wordt sinds enkele jaren als een zeer belangrijke verwekker van abortus, vroeggeboorte en doodgeboorte erkend. De koeien vertonen verder geen symptomen. Besmette dieren blijven levenslang drager en kunnen meermaals achter elkaar verwerpen. Kalveren die in de baarmoeder besmet raken en de infectie overleven, kunnen als levenslange dragers geboren worden. Deze zogenaamde verticale besmetting van koe op kalf is de belangrijkste manier van overdracht. De rol van de hond of vos in de verspreiding van *Neospora caninum* wordt sterk overschat.

Virussen Hoewel verwerpingen door virussen numeriek minder belangrijk zijn, verdienen boviene virale diarree (BVD) en infectieuze boviene rhinotracheïtis (IBR) een korte toelichting. Besmetting van een drachtige koe met BVD kan – afhankelijk van het drachtstadium en de agressiviteit van het virus – leiden tot embryonale sterfte, abortus, de geboorte van verzwakte of misvormde kalveren of de geboorte van

een normaal kalf. Een foetus die besmet wordt vóór de ontwikkeling van actieve immuniteit (rond de 150ste dag van de dracht) en de infectie overleeft, wordt geboren als een levenslange drager en een continue besmettingsbron voor het bedrijf. Het ziektebeeld van IBR is klassiek: naast abortus kunnen koorts, neus- en ooguitvloeiing en hoest opgemerkt worden. Meestal verstrijken er verschillende weken tussen het moment van de uitbraak en het optreden van verwerpingen. De laatste jaren stond het blauwtongvirus sterk in de kijker. Vooral wanneer de infectie optreedt in de eerste maanden van de dracht, kan dit leiden tot verwerping of de geboorte van zwakke kalveren.

Schimmels en gisten Het eten van beschimmeld voeder (bijvoorbeeld de grote rollen hooi die in de voergang staan en traag opgebruikt worden) kan leiden tot verwerpingen zonder verdere symptomen bij het moederdier. Soms worden kenmerkende witte puntjes op de foetus of de vruchtvliezen aangetroffen (zie foto 2).

Niet-infectieuze oorzaken

Zoals eerder gemeld zijn genetische afwijkingen en problemen met de innesteling belangrijke oorzaken van embryonale sterfte. Meestal worden die snel opgemerkt. Andere niet-infectieuze oorzaken van abortus, zoals vergiftigingen, voederfouten of stress, zijn van relatief weinig belang.

Aanpak van een bedrijfsprobleem Het is belangrijk te weten dat abortusverwekkers besmettelijk kunnen zijn voor de mens. Het dragen van handschoenen en reinigen van handen, armen, laarzen en kledij zijn belangrijke voorzorgsmaatregelen. Omdat veel ziektekiemen bovendien besmettelijk zijn voor andere koeien moet men de vrucht(vliezen) verwijderen, de plaats van verwerping ontsmetten en in de mate van het mogelijke de zieke koe afzonderen.

In geval van een bedrijfsprobleem is het opstellen van een behandelings- en preventieplan volledig afhankelijk van het stellen van een juiste diagnose. De diagnostiek van abortus behoort echter tot de moeilijkste uitdagingen in de diergeneeskunde en dit om volgende redenen:

- ▶ Het aantonen van specifieke antistoffen in het bloed van de koe toont enkel aan dat ze ooit in aanraking is geweest met de ziektekiem. Een bloedonderzoek kan wel richtingaangevend zijn, maar levert dus zelden een definitieve diagnose op.
- ▶ Het direct aantonen van een ziektekiem in de vrucht(vliezen) bewijst niet dat de verwerping effectief hierdoor is veroorzaakt. Aanvullend microscopisch onderzoek in het labo is vaak nodig om de diagnose te bevestigen.
- ▶ Omgekeerd sluit de afwezigheid van een ziektekiem een infectie niet uit. De foetus is vaak al weken vóór de eigenlijke verwerping gestorven, waardoor de ziektekiem bij de uitdrijving al verdwenen is. Ook in deze gevallen kan een microscopisch onderzoek verder uitsluitsel geven.

Een volledige bemonstering (bloed van het moederdier, vrucht, vruchtvliezen) is uiterst belangrijk voor het stellen van een diagnose. Ook de toestand van de vrucht heeft een invloed op de slaagkansen. Microscopische letsels en ziektekiemen zijn gemakkelijker aan te tonen op een verse vrucht dan op een foetus die al weken dood is. De kansen op een definitieve diagnose, die gewoonlijk in de literatuur vermeld worden, zijn teleurstellend (meestal rond de 40%). In een recente studie van DGZ werden echter betere resultaten geboekt. Mits een correcte staalname werd in 65% van de gevallen een vermoedelijke diagnose gesteld, waarvan ongeveer twee derde definitief bevestigd kon worden. De kansen liggen het hoogst wanneer er een infectieuze oorzaak is.

Door de beperkingen van het labo-onderzoek zal de dierenarts de resultaten van dat onderzoek niet als losstaande feiten beschouwen, maar ze interpreteren in het kader van de bedrijfsgeschiedenis. Het is belangrijk dat je jezelf de volgende vragen stelt. Wat is de leeftijd en de staat van de geaborteerde vrucht? Hoeveel andere dieren hebben in dezelfde tijdsperiode verworpen? Heeft hetzelfde dier al eerder geaborteerd? Vertoonde het moederdier symptomen? Hoe staat het met de vaccinatiestatus (IBR en BVD) van het bedrijf? En wordt er gescreend naar de aanwezigheid van BVD-dragers?

In het kader van epidemiologische bewaking is men wettelijk verplicht om elk abortusgeval aan te melden voor brucellose-onderzoek. Deze systematische screening zal belangrijker worden, zeker omdat de steekproefsgewijze controle door bloedname (winterwerk) afgebouwd zal worden. Tot voor kort werden enkel deze onderzoeken terugbetaald. Recent werd deze maatregel echter uitgebreid. Er wordt nu een vergoeding voorzien voor een uitgebreid onderzoek in geval van een verwerping (zie kader). Het voordeel hier-

FOTO: DGZ

Abortus wordt omschreven als het uitdrijven van een niet-levensvatbare vrucht (met vruchtvliezen) vóór het normale einde van de draagtijd.

FOTO: DGZ

Het eten van beschimmeld hooi kan leiden tot verwerping. De geaborteerde vrucht en vruchtvliezen vertonen soms typische witte vlekken.

van is dubbel. De veehouder krijgt inzicht de problematiek op het bedrijf, terwijl DGZ een betere kennis verwerft in de oorzaken van verwerping op nationaal niveau. ■

Philippe Bossaert is verbonden aan de Vakgroep Voortplanting, Verloskunde en Bedrijfsdiergeneeskunde van de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent.

Vernieuwd abortusprotocol rundvee en kleine herkauwers

Het is verplicht om elk geval van verwerping te melden aan de dierenarts. Die stuurt, samen met de foetus en de nageboorte, een bloedstaal door naar DGZ. Vroeger werd enkel het verplichte brucellose-onderzoek vergoed. Sinds deze winter financiert de overheid echter een volledig uitgebreid onderzoek, zowel voor grote als voor kleine herkauwers. Hierbij worden de voornaamste infectieuze oorzaken van een verwerping onderzocht. Ook voor alle ophalings- en transportkosten (best via koerierdienst) heeft men recht op 100% vergoeding. – JOZEFIEN CALLENS, DGZ –